

Puolustusvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta (HE 182/2021 vp). Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 49/2021 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 16/2021 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Joonas Lapinlampi, puolustusministeriö
- sotilaslakimies Marika Järvenpää, Pääesikunta
- pääsihteeri Pia Lindell, Naisten Valmiusliitto ry
- varapuheenjohtaja Iina Palonen, Varusmiesliitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- Oikeuskanslerinvirasto
- Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- Maanpuolustusnaisten Liitto ry
- Miesten tasa-arvo ry
- Reserviläisliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta, jolla korvataan samanniminen voimassa oleva laki.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

Laki oli tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022. Uuden lain säännöstä viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta sovellettaisiin kuitenkin vasta 1.1.2024 alkaen vapaaehtoisen asepalveluksen aloittaviin naisiin. Säännöstä hakemuksen viimeisestä mahdollisesta toimitusajankohdasta sovellettaisiin 1.1.2023 alkaen. Lisäksi säännöstä asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisesta sovellettaisiin vasta 1.7.2022 alkaen.

Hallituksen esitykseen sisältyvissä säätämisyjärjestysperusteluissa lakiehdotuksia tarkastellaan suhteessa perustuslain 6 §:ssä säädettyyn yhdenvertaisuusperiaatteeseen ja syrjinnän kieltoon, 21 §:ssä säädettyihin oikeusturvan ja hyvän hallinnon takeisiin sekä 80 §:ssä säädettyyn lailla säätämisen vaatimukseen.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

(1) Nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen ensisijaisena tavoitteena on tehdä naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaan lainsäädäntöön muutokset, joilla laki saatetaan kokonaisuudessaan vastaamaan perustuslain vaatimuksia. Esityksen tavoitteena on samalla lakiteknisesti ajantasaistaa naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaa lainsäädäntöä ja yhtenäistää sääntelyä ja laissa käytettyä terminologiaa asevelvollisuuslain kanssa. Valiokunta huomauttaa, että laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on tullut voimaan 1995, ja siihen on sen voimaantulon jälkeen tehty useita yksittäisiä muutoksia. Lakia ei kuitenkaan ole perustuslakiuudistuksen jälkeen kattavasti päivitetty vastaamaan perustuslain vaatimuksia.

(2) Suomen perustuslain 127 §:n 1 momentin mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvolinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Perustuslain 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

(3) Perustuslakivaliokunnan asevelvollisuuslain kokonaisuudistuksesta (HE 37/2007 vp) antamassa lausunnossa (PeVL 9/2007 vp) todetaan, että perustuslaista ei perinteisesti ole katsottu johduvan estettä sille, että asevelvollisuus säädetään lailla koskemaan vain miehiä. Perustuslakivaliokunnan mukaan naisten asepalvelus voidaan perustuslakiesityksen perusteluissa olevan nimenomaisen maininnan mukaan säätää edelleen vapaaehtoisuuteen perustuvaksi (HE 1/1998 vp, s. 182/I).

(4) Perustuslakivaliokunta on antanut lausunnon hallituksen esityksestä (PeVL 49/2021 vp). Perustuslakivaliokunta esittää lausunnossaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä vain, jos valiokunnan sen 8 §:stä tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

(5) Myös työelämä- ja tasa-arvovaliokunta otti esitykseen kantaa lausunnossaan (TyVL 16/2021 vp) tuoden esiin, että esityksessä on pitkälti kyse sääntelyn teknisluonteisesta päivittämisestä ja kehittämisestä. Lain valmistelusta vastanneen työryhmän toimeksiannosta rajattiin pois sellainen asevelvollisuusjärjestelmän ja naisten vapaaehtoisen asepalveluksen laajempi kehittäminen, jota

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

arvioitiin valtioneuvoston asettamassa parlamentaarisessa komiteassa. Komitea jätti loppuraporttinsa marraskuussa 2021.

(6) Puolustusvaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyyn huomioon siitä, että mikäli komiteatyön loppuraportti johtaa myöhemmin lainsäädäntömuutoksiin, on tässä työssä perusteltua tarkastella myös asevelvollisuuteen liittyviä sukupuolten erilaista kohtelua koskevia yhdenvertaisuuskysymyksiä sekä muodollisen että tosiasiallisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

(7) Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella puolustusvaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

5 §. Asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttaminen. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että lakiehdotuksen 5 §:n 1 ja 2 momentista ei käy ilmi päätöksentekoon toimivaltainen viranomainen. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin, ja säännöstä on perustuslakivaliokunnan mukaan syytä täydentää.

Puolustusvaliokunta ehdottaa 1 momenttiin lisättäviksi aluetoimiston ja joukko-osaston komentajan toimivaltaisiksi viranomaisiksi. Valiokunta toteaa, että 1 momentin täsmentäminen esitetyllä tavalla kattaisi myös 2 momentin sääntelyn, kun 1 momentissa todetaan päätöksentekovaltainen viranomainen sekä ennen palveluksen aloittamista (aluetoimisto) että palveluksen ollessa jo käynnissä (joukko-osaston komentaja).

6 §. Asepalveluksen järjestäminen ja suhde varusmiespalvelukseen. Ehdotetun 6 §:n 1 momentin mukaan asepalvelus järjestetään asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalveluksen yhteydessä ja se suoritetaan samalla tavalla kuin varusmiespalvelus sekä rinnastetaan siihen kaikissa suhteissa, jollei 5 tai 8 §:stä muuta johdu. Pykälän 2 momentin mukaan, kun henkilö on aloittanut asepalveluksen tai on annetun määräyksen mukaan ollut velvollinen aloittamaan palveluksen, häneen sovelletaan 5 ja 8 §:ssä säädetyn poikkeuksin kaikkia niitä säännöksiä, jotka koskevat asevelvollisuuslain mukaisesti varusmiespalvelukseen määrättyä. Valiokunta toteaa, että lain 5 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi naisten vapaaehtoisen asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisesta ja 8 §:ssä raskauden vaikutuksista palvelukseen valintaan ja palveluksen suorittamiseen.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota siihen, että koska 5 ja 8 §:ssä ei säädetä nimenomaisista poikkeuksista asevelvollisuuslain säännöksiin, jättää sääntely jossain määrin avoimeksi sen, miltä osin asevelvollisuuslain säännöksiä ei sovelleta 5 ja 8 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaan lakiin ei perustuslakivaliokunnan mukaan sisälly esimerkiksi lainkaan terveystarkastusta koskevaa sääntelyä.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

Asevelvollisuuslain 63 §:ssä säädetään mahdollisuudesta määrätä asevelvollinen terveydentilansa toteamiseksi lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tarkastukseen ja tutkimukseen, jos se on tarpeen palvelustehtävien hoitamisen edellytysten selvittämiseksi tai palveluskelpoisuuden määrittämiseksi. Säännös ei kuitenkaan perustuslakivaliokunnan mukaan tule lakiehdotuksen 8 §:n tarkoittaman raskauden kohdalla sovellettavaksi, jos asevelvollisuuslain säännöksiä ei sovelleta lainkaan 8 §:n soveltamisalalla.

Ehdotetun lain 8 §:ssä säädettäisiin raskauden vaikutuksesta vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Raskaus voi vaikuttaa asepalvelusta suorittavan palveluskelpoisuuteen, jota arvioidaan lääkärin tarkastuksessa. Palveluskelpoisuutta arvioidaan samoin edellytyksin sekä varusmiespalvelusta suorittavien että vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien henkilöiden osalta. Tästä syystä on tärkeää, että myös asevelvollisuuslain 63 §:ää voidaan soveltaa myös vapaaehtoista asepalvelusta suorittaviin henkilöihin.

Edellä todettuun viitaten puolustusvaliokunta ehdottaa, että lain 6 §:n 1 ja 2 momenteista poistetaisiin viittaus 8 §:ään. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotetun lain 5 § on varsinaisen poikkeus asevelvollisuuslakiin verrattuna, koska asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttaminen pelkällä asevelvollisen ilmoituksella 30 päivän kuluessa varusmiespalveluksen alkamisesta ei ole samalla tavalla mahdollista varusmiespalvelusta suorittavalle miehelle kuin naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalle henkilölle.

8 §. Raskauteen liittyvät säännökset. Lakiehdotuksen 8 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi raskauden vaikutuksesta palvelukseen ottamiseen ja palveluksen suorittamiseen. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että pykälä vastaa perustelujen (s. 24) mukaan sisällöltään osin voimassa olevan lain 7 §:ää ja osin naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämisestä annetun puolustusministeriön määräyksen 1 §:ää. Palvelukseen valitsemista sekä palveluksen järjestämistä ja keskeyttämistä koskevat säännökset vaikuttavat yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin, joten raskautta koskevat säännökset ehdotetaan nostettavan kokonaisuudessaan lain tasolle.

Lakiehdotuksen 8 §:n 1 momentin mukaan naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen ei oteta raskaana olevaa naista. Säännös on perustuslakivaliokunnan mielestä sinänsä täsmällinen ja tarkkarajainen, mutta asiasta olisi kuitenkin ollut perusteltua säätää esimerkiksi vastaavalla tavalla kuin asevelvollisuuslain 9 §:ssä säädetään palveluskelpoisuudesta.

Lakiehdotuksen 8 §:n 3 momentissa säädetään asepalveluksessa raskaaksi tulevan naisen palveluksen keskeyttämisestä. Jos asepalveluksessa oleva nainen tulee raskaaksi, hänen palveluksensa keskeytetään määräajaksi. Joukko-osaston komentaja määrää lääkärin lausunnon perusteella palveluksen keskeytyksen alkamisajankohdan. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että tarkoitus lienee, että lausunto koskee palveluskelpoisuutta eikä raskautta sinänsä. Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettua säännöksen sanamuotoa ei voida pitää perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaisen syrjintäkiellon kannalta ongelmattomana. Lakiehdotuksen 8 §:n 3 momenttia on täsmennettävä siten, että palveluksen keskeyttäminen sidotaan säännösperusteisesti raskaaksi tulleen naisen palveluskelpoisuuteen eikä raskauteen sinänsä. Tällainen täsmittäminen on edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

Edellä todettuun viitaten puolustusvaliokunta ehdottaa lain 8 §:n 1 momentin poistamista kokonaan, jolloin raskauden vaikutusta palvelukseen voitaisiin arvioida nimenomaan palveluskelpoisuuden kautta. Lisäksi valiokunta ehdottaa pykälän 3 momenttia (uusi 2 momentti) täsmennettäväksi siten, että jos asepalveluksessa oleva nainen tulee raskaaksi 30 päivän jälkeen asepalveluksen aloittamisesta, palvelus keskeytettäisiin määräajaksi, jollei häntä todeta lääkärintarkastuksessa palveluskelpoiseksi asevelvollisuuslain 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi tilanteen, jossa nainen on tullut raskaaksi palveluksen loppupuolella, mutta hän olisi vielä lääkärin arvion mukaan asevelvollisuuslain 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla palveluskelpoinen, jolloin hän voisi suorittaa palveluksen loppuun ilman keskeytystä.

Ehdotetun lain 5 §:n 3 momentin mukaan joukko-osaston komentaja voisi pykälän 1 momentissa tarkoitetun 30 päivän aikana peruuttaa asepalveluksen aloittamismääräyksen, jos henkilö ei ole asevelvollisuuslain 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla palveluskelpoinen. Tämä kattaisi myös tilanteen, jossa nainen tulee raskaaksi 30 päivän aikana palveluksen aloittamisesta eikä häntä todettaisi palveluskelpoiseksi. Kun palvelusta on kulunut yli 30 päivää, olisi asepalvelusta suoritettava nainen samassa asemassa kuin asevelvollinen mies. Tällöin asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttaminen ei enää olisi mahdollista, vaan asepalvelus tulisi keskeyttää määräajaksi, jonka jälkeen nainen palaisi palvelukseen.

Edellä todetuun perustein valiokunta ehdottaa 8 §:n 3 momenttia (uusi 2 momentti) täsmennettäväksi siten, että joukko-osaston komentaja tekisi päätöksen asepalveluksen määräaikaisesta keskeyttämisestä, keskeytyksen alkamisajankohdasta ja keskeytyksen pituudesta lääkärin lausunnon ja naisen antamien tietojen perusteella. Lääkäri arvioisi naisen palveluskelpoisuuden ja nainen itse voisi kertoa mielipiteensä siitä, kuinka kauan hän olisi halukas olemaan poissa palveluksesta. Palveluksen keskeytyksen pituus ei siis olisi aina saman pituinen, vaan pituus määräytyisi sen perusteella, kuinka kauan nainen aikoo käyttää oikeuttaan esimerkiksi hoitovapaan pitämiseen. Momentista poistettaisiin säännös, jonka mukaan asepalvelus keskeytettäisiin korkeintaan siksi ajaksi, jona naisella on oikeus muuhun kuin lakiin perustuviin lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin. Säännös on harhaanjohtava, sillä sitä olisi voitu myös tulkita niin, ettei asepalvelus voisi olla keskeytettynä pidempään kuin ajan, jona naisella on oikeus lakiin perustuviin lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin poissaoloihin. Tosiasiassa asepalvelus voi olla tarpeen keskeyttää jo raskauden varhaisessa vaiheessa, jolloin keskeytys olisi tosiasiallisesti pidempi kuin työsopimuslain 4 luvussa tarkoitetut vapaat.

Puolustusvaliokunta ehdottaa lisäksi samaan momenttiin lisättäväksi säännöksen siitä, että jos nainen tulee raskaaksi ennen asepalveluksen aloittamista, aluetoimisto tekisi päätöksen asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisesta. Säännös vastaa nykyistä Puolustusvoimien käytäntöä, jossa aluetoimisto peruuttaa raskaaksi tulleen naisen palveluksen aloittamispäätöksen.

Muutoksenhakupykälät

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että eduskunta on hyväksynyt hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain ja siviilipalveluslain 79 §:n muuttamisesta (HE 183/2021 vp — PuVM 2/2021 vp), jossa on säännökset oikaisuvaatimusmenettelyn piiriin lukeutuvista päätöksistä. Kutsunta-asiain keskuslautakunnan päätöksiä koskee asevelvollisuuslain 112 §:n 1 momentissa säädetty muutoksenhakukielto, joka on säädetty perustuslakivaliokun-

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

nan myötävaikutuksella (PeVL 9/2007 vp). Naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan lakiehdotuksen 11 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että laissa tarkoitettuihin päätöksiin haetaan muutosta noudattaen, mitä asevelvollisuuslaissa säädetään.

Perustuslakivaliokunnan mielestä sääntely jää tältä osin epäselväksi. Sääntelyä on syytä täsmentää ja selventää luotteloimalla, missä järjestyksessä nyt arvioitavan esityksen mukaisiin päätöksiin haetaan muutosta.

Edellä todettuun viitaten puolustusvaliokunta ehdottaa lakiehdotuksen 11 §:n poistamista (Muutoksenhaku) ja sen korvaamista kokonaisuudessaan uusilla 11—16 pykälillä. Uudet pykälät vastaisivat sisällöltään pääosin asevelvollisuuslain muutoksenhakua koskevia 110—114 pykälää. Valiokunta toteaa, että koska ehdotetussa laissa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on asevelvollisuuslaista poikkeavia muutoksenhakukelpoisia päätöksiä, on muutoksenhausta näihin päätöksiin syytä säätää erikseen myös laissa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta.

11 §. Oikaisuvaatimus. Hallintolain (434/2003) 49 b §:n 1 momentin mukaan laissa säädetään erikseen, jos päätökseen saa vaatia oikaisua. Päätökset, joista saisi ehdotetun lain mukaan vaatia oikaisua, listattaisiin uuden 11 §:n 1 momentissa. Valiokunta ehdottaa 11 §:n 1 momentissa säädettäväksi, että tässä laissa tarkoitettuun aluetoimiston päätökseen, joka koskee valintatilaisuuteen kutsumista, vapaaehtoiseen asepalvelukseen ottamista, asepalvelukseen määräämistä sekä aluetoimiston tai joukko-osaston komentajan päätökseen, joka koskee palveluskelpoisuutta, asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamista tai asepalveluksen keskeyttämistä, saa vaatia oikaisua aluetoimistolta.

Pykälän 2 momentissa valiokunta ehdottaa säädettäväksi, että oikaisuvaatimus tehdään henkilön kotipaikan mukaan määräytyvälle aluetoimistolle. Säännös vastaisi asevelvollisuuslain 109 §:n 2 momenttia. Lisäksi momentissa viitattaisiin siihen, että oikaisuvaatimusajasta, oikaisuvaatimuksen muodosta ja sisällöstä sekä oikaisuvaatimusmenettelystä muutoin säädetään hallintolaissa. Ehdotettu säännös vastaisi asevelvollisuuslain 109 §:n 3 momenttia.

12 §. Valitus oikaisuasiassa. Valiokunta ehdottaa lakiin lisättäväksi uuden säännöksen valituksesta oikaisuasiassa. Hallintolain 49 b §:n 1 momentin mukaan laissa säädetään erikseen, jos päätökseen saa vaatia oikaisua. Tällöin päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Tästä syystä myös ehdotetussa laissa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on syytä säätää informatiivisesti, ettei päätökseen saa hakea suoraan muutosta valittamalla, jos päätökseen saa vaatia oikaisua. Ehdotettua 12 §:n 1 momenttia vastaava säännös on myös asevelvollisuuslain 110 §:n 1 momentissa.

Pykälän 2 momentissa valiokunta ehdottaa säädettäväksi, että aluetoimiston oikaisuasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-asiain keskuslautakuntaan. Vastaava säännös on myös asevelvollisuuslain 110 §:n 2 momentissa. Säännöksen myötä naisten olisi mahdollista valittaa kutsunta-asiain keskuslautakuntaan oikaisuasiassa annetusta päätöksestä. Tämä yhtenäistäisi asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain muutoksenhakuprosessin ja asettaisi asevelvolliset miehet ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat henkilöt tasavertaisempaan asemaan.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

13 §. Valituksen ja oikaisuvaatimuksen vaikutus päätöksen täytäntöönpanoon. Valiokunta ehdottaa säädettäväksi, että vapaaehtoiseen asepalvelukseen määräämistä ja asepalveluksen keskeyttämistä koskeva päätös pannaan täytäntöön oikaisuvaatimuksesta ja valituksesta huolimatta. Valiokunta toteaa, että vastaava säännös on myös asevelvollisuuslain 111 §:ssä asevelvollisuuslaissa tarkoitettuja päätöksiä koskien.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 122 §:n 1 momentin mukaan päätöstä ei saa panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman. Pykälän 3 momentin mukaan päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana myös, jos: 1) laissa niin säädetään; 2) päätös on luonteeltaan sellainen, että se on pantava täytäntöön heti; 3) päätöksen täytäntöönpanoa ei yleisen edun vuoksi voida lykätä.

Saadun selvityksen mukaan päätökset asepalvelukseen määräämisestä ja asepalveluksen keskeyttämisestä ovat luonteeltaan sellaisia, että ne on tarpeen panna täytäntöön siitä huolimatta, että päätöksestä tehdään oikaisuvaatimus tai siihen haetaan muutosta valittamalla. Palvelukseen määräämistä koskeva päätös annetaan pääsääntöisesti niin hyvissä ajoin ennen palveluksen aloittamista, että päätös saa lainvoiman ennen palveluksen aloittamispäivää. Jos valitus lykkäisi täytäntöönpanoa, voisi hakija keinotekoisesti siirtää palveluksen alkamisajankohtaa hakemalla palveluksen aloittamisajan siirtoa vähän ennen palveluksen aloittamista ja valittamalla päätöksestä, jos se olisi kielteinen. Myös poikkeusoloissa päätös on voitava panna täytäntöön valituksesta huolimatta.

14 §. Valituskielto. Valiokunta ehdottaa säädettäväksi, että kutsunta-asiain keskuslautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Säännös vastaa asevelvollisuuslain 112 §:n 1 momenttia.

15 §. Valituskirjelmän toimittaminen viranomaiselle. Valiokunta ehdottaa säädettäväksi pykälän 1 momentissa, että kutsunta-asiain keskuslautakunnalle osoitetun valituskirjelmän saa toimittaa myös päätöksen antaneelle viranomaiselle. Säännös vastaisi pääosin asevelvollisuuslain 113 §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentissa valiokunta ehdottaa säädettäväksi, että aluetoimiston tai joukko-osaston on kahdeksan päivän kuluessa sen jälkeen, kun valituskirjelmä on sille tullut, lähetettävä se ja siihen kuuluvat asiakirjat sekä oma lausuntonsa kutsunta-asiain keskuslautakunnalle. Ehdotettu säännös vastaa pääosin asevelvollisuuslain 113 §:n 2 momenttia.

16 §. Valituksen käsitteleminen. Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentissa säädettäväksi, että kutsunta-asiain keskuslautakunnalle tehty valitus on käsiteltävä ja ratkaistava kiireellisesti. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että asiassa annettu päätös toimitetaan viipymättä valittajalle ja tiedoksi päätöksen tehneelle viranomaiselle. Pykälä vastaisi asevelvollisuuslain 114 §:ää.

17 §. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset (vanha 12 §). Uusien pykälien myötä voimaantulo ja siirtymäsäännöspykälän järjestysnumerointi on tarkistettava.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

2. Laki siviilipalveluslain 1 §:n 3 momentin muuttamisesta (uusi laki)

1 §. Soveltamisala.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan lain muutosten myötä on tarvetta teknisluonteiseen tarkistukseen myös siviilipalveluslain (1446/2007) 1 §:ssä. Valiokunta ehdottaa, että siviilipalveluslain 1 §:n 3 momentin viittaus voimassa olevaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 4 §:n 1 momenttiin korvataan viittauksella 5 §:n 1 momenttiin, jossa säädetään asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisen määräajasta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Puolustusvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 182/2021 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy uuden, 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan uusi lakiehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen ottaminen

Nainen voidaan kirjallisesta hakemuksesta ottaa varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen (asepalvelus) siten kuin tässä laissa säädetään, jos hän palveluksen aloittaessaan on:

- 1) Suomen kansalainen;
- 2) asevelvollisuuslain (1438/2007) 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla palveluskelpoinen.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

Asepalvelukseen voidaan lisäksi ottaa vain hakija, joka on palveluksen aloittaessaan täyttänyt 18 vuotta. Asepalvelus on aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona hakija täyttää 29 vuotta.

2 §

Asepalvelukseen hakeminen

Hakemus asepalvelukseen on toimitettava viimeistään 15 päivänä tammikuuta aluetoimistolle, jonka alueella hakijan kotipaikka sijaitsee. Hakemuksen voi jättää aikaisintaan sinä vuonna, kun hakija täyttää 18 vuotta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hakemusmenettelystä ja hakemuksen sisällöstä.

3 §

Valintatilaisuus

Hakijoille järjestetään jokaisen aluetoimiston toimialueella valintatilaisuus. Aluetoimisto kutsuu valintatilaisuuteen ne hakijat, jotka hakemusten perusteella täyttävät 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyt edellytykset. Erikoisjoukkoihin pyrkivien on lisäksi osallistuttava erikoisjoukkojen järjestämiin valintatilaisuuksiin.

Asepalvelukseen hakevalle on valintatilaisuudessa selvitettävä palvelukseen määräämisen oikeusvaikutukset.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä valintatilaisuudesta.

4 §

Asepalvelukseen määrääminen

Aluetoimisto ratkaisee asepalvelukseen ottamista koskevan asian ja määrää henkilön asepalvelukseen.

Asepalveluksen aloittamisajankohtaa voidaan hakemuksesta muuttaa, jos se on hakijalle erittäin tarpeellista:

- 1) ammattiin valmistumisen vuoksi;
- 2) opiskelun vuoksi;
- 3) taloudellisten asioiden järjestämisen vuoksi; tai
- 4) muun kuin 1-3 kohdassa tarkoitetun erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Palveluspaikkaa voidaan hakemuksesta muuttaa, jos se on hakijalle erittäin tarpeellista erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi.

Mitä 2 momentissa säädetään, sovelletaan myös asepalveluksessa olevan henkilön asepalvelukseen.

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettua palvelusajan ja palveluspaikan muutosta haetaan kirjallisesti aluetoimistolta. Hakemukseen on liitettävä selvitys 2 ja 3 momentissa tarkoitettua perusteesta.

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettu hakemus ei ole pätevä syy jäädä pois asepalveluksesta.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä asepalvelukseen määräämisestä.

5 §

Asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttaminen

Jos asepalveluksen aloittamismääräyksen saanut henkilö ilmoittaa, ettei hän aloita asepalvelusta, **aluetoimiston** on heti peruutettava määräys. Jos asepalvelusta suorittava henkilö 30 päivän kuluessa asepalveluksen aloittamispäivästä ilmoittaa, ettei hän jatka asepalvelusta, ~~hänet on heti kotiutettava~~ joukko-osaston komentajan on peruutettava asepalveluksen aloittamismääräys ja henkilö on heti kotiutettava.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoitus on henkilön ollessa asepalveluksessa toimitettava joukko-osaston komentajalle ja muulloin aluetoimistolle.

Aluetoimisto voi peruuttaa asepalveluksen aloittamismääräyksen ennen asepalveluksen aloittamista, jos määräyksen antamisen jälkeen on tullut ilmi seikkoja, jotka osoittavat henkilön olevan vaaraksi palvelusturvallisuudelle. Joukko-osaston komentaja voi 1 momentissa tarkoitetun 30 päivän aikana peruuttaa asepalveluksen aloittamismääräyksen, jos henkilö ei ole asevelvollisuuslain 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla palveluskelpoinen.

Asepalvelusta suorittavalle henkilölle on hyvissä ajoin ennen 1 momentissa tarkoitetun määräajan päättymistä ilmoitettava oikeudesta keskeyttää asepalvelus sanotun lainkohdan mukaisesti sekä selvitettävä, mikä hänen oikeudellinen asemansa on, jos hän jatkaa asepalvelusta.

6 §

Asepalveluksen järjestäminen ja suhde varusmiespalvelukseen

Asepalvelus järjestetään asevelvollisuuslaissa säädetyn varusmiespalveluksen yhteydessä ja se suoritetaan samalla tavalla kuin varusmiespalvelus sekä rinnastetaan siihen kaikissa suhteissa, jollei 5 ~~tai 8~~ §:stä muuta johdu.

Kun henkilö on aloittanut asepalveluksen tai on annetun määräyksen mukaan ollut velvollinen aloittamaan palveluksen, häneen sovelletaan 5 ~~ja 8~~ §:ssä säädetyn poikkeuksin kaikkia niitä säännöksiä, jotka koskevat asevelvollisuuslain mukaisesti varusmiespalvelukseen määrättyä.

Edellä 5 §:n 1 momentissa tarkoitetun määräajan jälkeen henkilö rinnastetaan palveluksen aikana ja hänen siitä vapauduttuaan kaikilta osin asevelvolliseen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä asepalveluksen käytännön järjestelyistä.

7 §

Varustus ja varusraha

Asepalveluksessa käytetään varusmiespalveluksessa käytettävää varustusta. Sellainen välttämätön henkilökohtainen varustus, jota ei järjestetä Puolustusvoimien puolesta, korvataan erityisellä varusrahalla. Varusrahan määrästä säädetään puolustusministeriön asetuksella.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

8 §

Raskauteen liittyvät säännökset

~~Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen ei oteta raskaana olevaa naista.~~

Asepalvelusta suorittavaan naiseen sovelletaan 5 ja 6 §:n estämättä raskauteen, synnytykseen, äitiyteen ja vanhemmuuteen liittyviä säännöksiä muualla lainsäädännössä.

Jos asepalveluksessa oleva nainen tulee raskaaksi 30 päivän jälkeen asepalveluksen aloittamisesta, hänen palveluksensa keskeytetään määräajaksi, jollei häntä todeta lääkärintarkastuksessa palveluskelpoiseksi asevelvollisuuslain 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Joukko-osaston komentaja määrää lääkärin lausunnon ja naisen antamien tietojen perusteella asepalveluksen keskeytyksen alkamisajankohdan ja keskeytyksen pituuden. ~~Asepalvelus keskeytetään korkeintaan siksi ajaksi, jona naisella on oikeus muuhun lakiin perustuviin lapsen syntymään ja hoitoon liittyviin pois-saoloihin.~~ Jos nainen tulee raskaaksi ennen asepalveluksen aloittamista, aluetoimisto tekee päätöksen asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisesta.

Raskaana oleva nainen vapautetaan velvollisuudesta osallistua kertausharjoitukseen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä edellä 2 momentin säännöksiin perustuvien oikeuksien käytön huomioimisesta palveluksen järjestämisessä.

9 §

Työ- ja virkasuhteen jatkuminen

Palveluksen päätyttyä tai keskeydyttyä tai kun määräys aloittaa palvelus on 5 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla peruutettu, naisella on oikeus palata työhön noudattaen, mitä maanpuolustusvelvollisuutta täyttävän työ- ja virkasuhteen jatkumisesta annetussa laissa (305/2009) säädetään.

Valintatilaisuudessa on huolehdittava siitä, että hakija saa 1 momentissa mainitusta laista riittävät tiedot. Joukko-osaston komentajan tai tämän määräämän on annettava asepalveluksessa olevalle ennen asepalveluksen päättymistä tai keskeytymistä tieto edellä mainitun lain 5 §:ssä säädetyistä.

10 §

Henkilötietojen käsittely

Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetussa laissa (332/2019) sekä henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa (1054/2018).

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

11 §

~~Muutoksenhaku~~ Oikaisuvaatimus

~~Tässä laissa tarkoitettuihin päätöksiin haetaan muutosta noudattaen, mitä asevelvollisuuslais-
sa säädetään.~~

Tässä laissa tarkoitettuun aluetoimiston päätökseen, joka koskee valintatilaisuuteen kutsumis-
ta, vapaaehtoiseen asepalvelukseen ottamista, asepalvelukseen määräämistä sekä aluetoimiston
tai joukko-osaston komentajan päätökseen, joka koskee palveluskelpoisuutta, asepalveluksen
aloittamismääräyksen peruuttamista tai asepalveluksen keskeyttämistä saa vaatia oikaisua alue-
toimistolta.

Oikaisuvaatimus tehdään henkilön kotipaikan mukaan määräytyvälle aluetoimistolle. Oikaisu-
vaatimusajasta, oikaisuvaatimuksen muodosta ja sisällöstä sekä oikaisuvaatimusmenettelystä
muutoin säädetään hallintolaissa.

12 § (Uusi)

Valitus oikaisuasiassa

Päätökseen, johon saa vaatia 11 §:ssä tarkoitettua oikaisua, ei saa hakea suoraan muutosta va-
littamalla.

Aluetoimiston oikaisuasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla kutsunta-
asiain keskuslautakuntaan.

13 § (Uusi)

Valituksen ja oikaisuvaatimuksen vaikutus päätöksen täytäntöönpanoon

Vapaaehtoiseen asepalvelukseen määräämistä ja asepalveluksen keskeyttämistä koskeva pää-
tös pannaan täytäntöön oikaisuvaatimuksesta ja valituksesta huolimatta.

14 § (Uusi)

Valituskielto

Kutsunta-asiain keskuslautakunnan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

15 § (Uusi)

Valituskirjelmän toimittaminen viranomaiselle

Kutsunta-asiain keskuslautakunnalle osoitetun valituskirjelmän saa toimittaa myös päätöksen
antaneelle viranomaiselle.

Aluetoimiston tai joukko-osaston on kahdeksan päivän kuluessa sen jälkeen, kun valituskirjel-
mä on tullut, lähetettävä se ja siihen kuuluvat asiakirjat sekä oma lausuntonsa kutsunta-asiain kes-
kuslautakunnalle.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

16 § (Uusi)

Valituksen käsitteleminen

Kutsunta-asiain keskuslautakunnalle tehty valitus on käsiteltävä ja ratkaistava kiireellisesti. Asiassa annettu päätös toimitetaan viipymättä valittajalle ja tiedoksi päätöksen tehneelle viranomaiselle.

~~12~~17 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettu laki (194/1995), jäljempänä *kumottu laki*.

Mitä 1 §:n 2 momentissa säädetään viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta, sovelletaan vasta 1 päivästä tammikuuta 2024 alkaen vapaaehtoisesta asepalveluksen aloittamiseen naisiin. Ennen mainittua päivää vapaaehtoisesta asepalveluksen aloittamiseen naisiin sovelletaan kumotun lain säännöksiä viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta. Tämän lain voimaantulo ei vaikuta lain voimaan tullessa voimassa olleen lain nojalla annettuihin palveluksen aloittamista koskeviin päätöksiin.

Mitä 2 §:n 1 momentissa säädetään hakemuksen viimeisestä mahdollisesta toimitusajankohdasta, sovelletaan vasta 1 päivästä tammikuuta 2023. Ennen mainittua päivää sovelletaan kumotun lain säännöksiä hakemuksen viimeisestä mahdollisesta toimitusajankohdasta.

Mitä 5 §:ssä säädetään asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisesta, sovelletaan vasta 1 päivästä heinäkuuta 2022. Ennen mainittua päivää sovelletaan kumotun lain säännöksiä asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisesta.

Tämän lain voimaan tullessa hallinto-oikeudessa vireillä oleva asia käsitellään loppuun noudataen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Kumotun lain nojalla annettu puolustusministeriön asetus varusmiespalveluksessa ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksessa olevien yhteismajoitusta koskevasta kokeilusta (80/2020) jää edelleen voimaan.

Jos muualla lainsäädännössä viitataan kumottuun lakiin, viittauksen on katsottava tarkoittavan tätä lakia.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

Valiokunnan uusi lakiehdotus

2.

Laki

siviilipalveluslain 1 §:n 3 momentin muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan siviilipalveluslain (1446/2007) 1 §:n 3 momentti seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan myös naiseen, joka hakeutuu siviilipalvelukseen naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 5 §:n 1 momentissa säädetyn määräajan jälkeen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____.

Valiokunnan mietintö PuVM 1/2022 vp

Helsingissä 16.2.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Jari Ronkainen ps

jäsen Anders Adlercreutz r

jäsen Atte Harjanne vihr

jäsen Hanna Holopainen vihr

jäsen Eeva Kalli kesk

jäsen Mika Kari sd

jäsen Kimmo Kiljunen sd

jäsen Jukka Kopra kok

jäsen Joonas Könttä kesk

jäsen Markus Mustajärvi vas

jäsen Juha Mäenpää ps

jäsen Riitta Mäkinen sd

jäsen Veijo Niemi ps

jäsen Erkki Tuomioja sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola